

Керівникам закладів освіти

Доводимо до відома лист Департаменту освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації від 11.02.2020 № 08-13/669 «Про алгоритм дій у разі виявлення ознак чи фактів насильства, у тому числі булінгу щодо дітей».

Просимо врахувати методичні рекомендації при організації роботи в закладі освіти з попередження насильства.

В.о.директора
Інформаційно-методичного центру

Н.І. Кругляк

Сердюк 65-88-89

Сумська обласна державна адміністрація
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

вул. Прокоф'єва, 38, м. Суми, 40016, тел./факс (0542)36-10-97, тел. 63-51-00

E-mail: osvita@sm.gov.ua Код ЄДРПОУ 39399524

11.02.2020 № 08-13/669

На № _____ від _____

**Керівникам органів управління
освітою**

**Директорам професійних
(професійно-технічних) закладів
освіти**

**Про алгоритм дій у разі
виявлення ознак чи фактів
наси́льства, у тому числі
булінгу щодо дітей**

Директорам інтернатних установ

Однією з актуальних проблем, що стоять перед сучасним українським суспільством, є подолання й недопущення будь-яких проявів насильства щодо дітей як у закладі освіти, так і за його межами. Ключову роль у справі захисту дітей від насильства мають відігравати заклади освіти, адже діти значну частину часу проводять саме в них. Не можуть залишатися заклади освіти осторонь і від вирішення проблеми домашнього насильства. Робота з цього напрямку здійснюється в межах повноважень, що визначені відповідними нормативними документами.

У той же час практика свідчить, що в ряді випадків керівники закладів освіти, педагогічні працівники не знають своїх обов'язків щодо попередження будь-яких проявів насильства як у закладі освіти, так і за його межами, алгоритму дій у разі виявлення ознак чи фактів домашнього насильства, випадків булінгу в закладі освіти.

Зважаючи на це, навчально-методичним центром психологічної служби комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти розроблено методичні рекомендації. Просимо довести їх до відома закладів освіти, педагогічних працівників та забезпечити неухильне виконання нормативних документів.

Додаток: на 8 арк. в 1 прим.

Директор

Вікторія ГРОБОВА

Додаток до листа
Департаменту освіти і
науки

11.02.2020 № 08-13/669

Порядок виявлення, розгляду та реагування на випадки булінгу в закладі освіти

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному чи фізичному здоров'ю потерпілого.

Закон України «Про освіту»

Особа	Покрокові дії
Нормативно-правові документи: – Закон України «Про освіту» – Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» – Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їх життю та здоров'ю» – Лист Міністерства освіти і науки України від 29.01.2019 № 1/11-881 «Рекомендації для закладів освіти щодо застосувань норм Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)»	
Керівник закладу освіти	Забезпечує створення в закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування), у тому числі: <ul style="list-style-type: none"> • приймає та розглядає заяви про випадки булінгу (цькування) здобувачів освіти, їхніх батьків, законних представників, інших осіб та видає рішення про проведення розслідування; • скликає засідання комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) для прийняття рішення за результатами проведеного розслідування та вживає відповідних заходів реагування; • за результатами рішення комісії про підтвердження факту булінгу повідомляє уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України та службі у справах дітей про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; • забезпечує виконання заходів для надання соціальних та психолого-педагогічних послуг

	<p>здобувачам освіти, які вчинили булінг, стали його свідками або постраждали від булінгу (цькування);</p> <ul style="list-style-type: none"> • з урахуванням пропозицій територіальних органів (підрозділів) Національної поліції України, Міністерства охорони здоров'я, Міністерства юстиції України, служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді розробляє, затверджує та оприлюднює план заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; • забезпечує оприлюднення на веб-сайтах, на дошках оголошень та при проведенні інструктажів для всіх працівників закладу освіти: правил поведінки здобувача освіти в закладі освіти; плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти; порядку подання та розгляду (з дотриманням конфіденційності) заяв про випадки булінгу (цькування) в закладі освіти; порядку реагування на доведені випадки булінгу (цькування) в закладі освіти та відповідальність осіб, причетних до булінгу (цькування).
<p>Уповноважена особа за реалізацію норм законодавства у сфері запобігання та протидії булінгу (цькуванню) в закладі освіти</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого вона була особисто або інформацію про які отримала від інших осіб. Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування) <ul style="list-style-type: none"> • Бере участь: <ul style="list-style-type: none"> у проведенні розслідування випадків булінгу (цькування) засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування). • Повідомляє батькам здобувачів освіти за їх запитом інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолога-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).
<p>Практичний психолог/соціальний педагог</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про які він отримав від інших осіб. <ul style="list-style-type: none"> • Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування) • Може поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками. • Забезпечує профілактику та запобігання булінгу (цькуванню).

	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечує надання консультативної допомоги батькам з питань булінгу. • Здійснює психологічний супровід здобувачів освіти, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).
Класний керівник, учитель-предметник	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію про яку він отримав від інших осіб. • Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування). • За рішенням керівника закладу бере участь у проведенні розслідування випадків боулінгу; засіданні комісії з розгляду випадків булінгу (цькування). • Може поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками. • Проводить системну роботу з інформування, роз'яснення з метою формування навичок толерантної та ненасильницької поведінки, спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу; організації тематичних заходів, зустрічей, бесід, консультацій.
Медичний персонал закладу освіти	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб • Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування) • Може поспілкуватись з учасниками ситуації: жертвою, кривдником чи (кривдниками), свідками. • Надає (у разі необхідності) невідкладну медичну допомогу.
Обслуговуючий персонал	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляє керівництво закладу освіти про факти булінгу (цькування) стосовно здобувачів освіти, педагогічних, науково-педагогічних, наукових працівників, інших осіб, які залучаються до освітнього процесу, свідком якого він був особисто або інформацію, про яку він отримав від інших осіб. • Вживає невідкладних заходів для припинення булінгу (цькування).
Батьки постраждалої дитини	<ul style="list-style-type: none"> • Подають керівництву або засновнику закладу освіти заяву про випадки булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу. • Можуть вимагати повного та неупередженого розслідування випадків булінгу (цькування) стосовно дитини або будь-якого іншого учасника освітнього процесу.

	<p>процесу.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Можуть брати здасть у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу. • Звертаються до уповноважених органів Національної поліції України та служби у справах дітей для повідомлення про випадок булінгу, у тому числі в разі незгоди з рішенням комісії, яка не кваліфікувала випадок як булінг. • Сприяють керівництву закладу освіти у проведенні розслідування щодо випадків булінгу (цькування). • Виконують рішення та рекомендації комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти. • Можуть запитувати інформацію про діяльність закладу освіти, у тому числі щодо надання соціальних та психолого-педагогічних послуг особам, які постраждали від булінгу (цькування), стали його свідками або вчинили булінг (цькування).
Здобувачі освіти	<ul style="list-style-type: none"> • Повідомляють керівництво або працівників закладу освіти про факти булінгу (цькування) свідком яких вони були особисто або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб.
Дитина, яка постраждала від булінгу	<ul style="list-style-type: none"> • Звертається для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє, • Та/або до батьків чи інших законних представників, органів Національної поліції, служби у справах дітей, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалізованих установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, регіональних та місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги тощо. • Може брати участь у засіданні комісії з розслідування випадку булінгу.

Алгоритм дій у разі виявлення ознак чи фактів, що можуть вказувати на вчинення домашнього насильства щодо дитини

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчиняла домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Особа	Покрокові дії
	<p>Нормативно-правові акти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» – Закон України «Про освіту» – Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії

<p>домашньому насильству і насильству за ознакою статі»</p> <p>– Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо виявлення, реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників з іншими органами та службами»</p> <p>– Лист Міністерства освіти і науки України від 30.10.2018 № 1/9-656 «Про перелік діагностичних методик щодо виявлення та протидії домашньому насильству відносно дітей»</p>	
<p>Керівник закладу освіти</p>	<p>Забезпечує реалізацію в закладі освіти заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> • проведення з учасниками освітнього процесу виховної роботи з протидії та запобігання насильству; • здійснення з учасниками освітнього процесу інформаційно-просвітницьких заходів з питань запобігання та протидії насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей; • організацію роботи практичного психолога, соціального педагога з постраждалими дітьми; • визначення уповноваженого спеціаліста з числа працівників закладу для проведення невідкладних заходів реагування в разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи, інших осіб.
<p>Уповноважена особа, що здійснює невідкладні заходи реагування в разі виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Інформує керівника закладу про ситуацію насильства або загрозу його вчинення. • Протягом доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти інформує уповноважений підрозділ органу Національної поліції та службу у справах дітей (у випадку, коли постраждалою особою та/або кривдником є дитина). • Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Фіксує необхідну інформацію в журналі реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства. • Повідомляє працівників психологічної служби закладу освіти. • У разі виникнення підозри щодо домашнього насильства або реальної загрози його вчинення, зустрічається з дитиною, стосовно якої є інформація, намагається розговорити, встановити контакт, довірливі стосунки, надає емоційну підтримку. • Якщо в процесі розмови дитина підтверджує факт насильства щодо неї, з'ясовує терміни подій, які відбулися з дитиною, та можливості отримати їх опис.
<p>Практичний психолог/соціальний педагог</p>	<ul style="list-style-type: none"> • При отриманні інформації/повідомлення та/або у ситуації <i>особистого</i> виявлення факту домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі. • Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Може провести первинне опитування дитини.

	<ul style="list-style-type: none"> • Не залишає дитину наодинці. • Забезпечує психологічний супровід та соціально-педагогічний патронаж в системі освіти з дітьми та їх батьками; проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам домашнього насильства. • Бере участь (у разі необхідності) в оцінці рівня безпеки, у проведенні оцінки потреб дитини та в роботі мультидисциплінарної команди виконавчого комітету міста/району/ОТГ з надання соціальних послуг дитині з родиною (за погодженням з керівником закладу).
Класний керівник	<ul style="list-style-type: none"> • При отриманні інформації/повідомлення та/або у ситуації особистого виявлення факту домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі. • Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Може провести первинне опитування дитини. • Не залишає дитину наодинці. • Може поспілкуватись з постраждалою дитиною, дотримуючись алгоритму ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення. • Забезпечує організацію роботи в системі освіти з дітьми та їх батьками; проведення з батьками та іншими учасниками освітнього процесу роз'яснювальної та виховної роботи із запобігання, протидії негативним наслідкам домашнього насильства.
Вчитель-предметник	<ul style="list-style-type: none"> • При отриманні інформації/повідомлення та/або у ситуації особистого виявлення випадку домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі. • Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Не залишає дитину наодинці. • може поспілкуватись з постраждалою дитиною, дотримуючись алгоритму ведення діалогу з дитиною, яка потрапила в ситуацію насильства або загрозу його вчинення.
Медичний персонал закладу освіти	<ul style="list-style-type: none"> • При отриманні інформації/повідомлення та/або у ситуації особистого виявлення випадку домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі; • Надає невідкладну медичну допомогу (за необхідності). • Може провести первинне опитування дитини.

	<ul style="list-style-type: none"> • Не залишає дитину наодинці.
Обслуговуючий персонал закладу освіти	<ul style="list-style-type: none"> • При отриманні інформації/повідомлення та/або у ситуації <i>особистого виявлення</i> випадку домашнього насильства або загрози його вчинення передає інформацію для подальшого реагування керівнику закладу або уповноваженій особі. • Забезпечує організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Не залишає дитину наодинці.
Дитина постраждала	<ul style="list-style-type: none"> • Звертається до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє. • Або/та звертається для подальшого реагування до будь-якого суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (наприклад, до органів Національної поліції, служби у справах дітей, суду, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів з надання безкоштовної вторинної правової допомоги, загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб).
Батьки постраждалої дитини	<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечують надання дитині екстреної медичної допомоги (у разі потреби). • Звертаються для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти, якому довіряє. • Або/та звертаються для подальшого реагування до будь-якого суб'єкта, що здійснює заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (наприклад, до органів Національної поліції, служби у справах дітей, суду, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб тощо).
Інші особи, яким стало відомо про випадок домашнього насильства	<ul style="list-style-type: none"> • Звертаються для подальшого реагування до керівника закладу або уповноваженої особи, або працівника закладу освіти. • Забезпечують організацію надання медичної допомоги (у разі потреби). • Не залишають дитину наодинці. • Передають інформацію суб'єктам, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (наприклад, органам Національної поліції, службі у справах дітей, суду, органів державної влади чи органів місцевого самоврядування тощо).

Начальник відділу інклюзивної освіти,
позашкільної та виховної роботи

Юрій ХАРЛАМОВ